

1348**ROZPORZĄDZENIE MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI**

z dnia 28 września 2002 r.

w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Na podstawie art. 16 ust. 2 i 3 oraz art. 29 ust. 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. — Prawo o advokaturze (Dz. U. z 2002 r. Nr 123, poz. 1058, Nr 126, poz. 1069 i Nr 153, poz. 1271) zarządza się, co następuje:

Rozdział 1**Przepisy ogólne**

§ 1. Rozporządzenie określa:

- 1) opłaty za czynności adwokackie przed organami wymiaru sprawiedliwości, zwane dalej „opłatami”;
- 2) stawki minimalne opłat za czynności adwokackie, zwane dalej „stawkami minimalnymi”;
- 3) szczegółowe zasady ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej, udzielonej przez adwokata ustanowionego z urzędu.

Rozdział 2**Opłaty za czynności adwokackie przed organami wymiaru sprawiedliwości**

§ 2. 1. Opłaty stanowiące podstawę zasądzenia przez sądy kosztów zastępstwa prawnego nie mogą być wyższe niż stawki minimalne, o których mowa w rozdziałach 3—5, niezależnie od wysokości tych opłat ustalonych w umowie między adwokatem a klientem.

2. Sąd może przyznać opłaty wyższe od wskazanych w ust. 1, jeżeli uzasadnia to rodzaj i stopień zawiłości sprawy oraz niezbędny nakład pracy adwokata; nie mogą być one wyższe niż sześciokrotne stawki minimalne.

§ 3. 1. Przy ustalaniu w umowie opłaty bierze się pod uwagę rodzaj i stopień zawiłości sprawy oraz wymagany nakład pracy adwokata.

2. W przypadkach szczególnie uzasadnionych, gdy przemawia za tym sytuacja majątkowa lub rodzinna klienta albo rodzaj sprawy, adwokat może ustalić stawkę opłaty niższą niż stawka minimalna albo zrezygnować z opłaty w całości.

3. W przypadkach, o których mowa w ust. 2, sąd może, odpowiednio, zasądzić koszty zastępstwa w wysokości ustalonej przez adwokata albo nie przyznać opłaty w ogóle.

§ 4. 1. Wysokość stawki minimalnej zależy od wartości przedmiotu sprawy lub jej rodzaju, a w postępowaniu egzekucyjnym — od wartości egzekwowanego roszczenia.

2. W razie zmiany w toku postępowania wartości stanowiącej podstawę obliczenia opłat, bierze się pod uwagę wartość zmienioną, poczynając od następnej instancji.

§ 5. Wysokość stawek minimalnych w sprawach nieokreślonych w rozporządzeniu ustala się, przyjmując za podstawę stawkę w sprawach o najbardziej zbliżonym rodzaju.

Rozdział 3**Stawki minimalne w sprawach cywilnych, ze stosunku pracy i ubezpieczeń społecznych**

§ 6. Stawki minimalne wynoszą przy wartości przedmiotu sprawy:

- 1) do 500 zł — 60 zł;
- 2) powyżej 500 zł do 1 500 zł — 180 zł;
- 3) powyżej 1 500 zł do 5 000 zł — 600 zł;
- 4) powyżej 5 000 zł do 10 000 zł — 1 200 zł;
- 5) powyżej 10 000 zł do 50 000 zł — 2 400 zł;
- 6) powyżej 50 000 zł do 200 000 zł — 3 600 zł;
- 7) powyżej 200 000 zł — 7 200 zł.

§ 7. 1. Stawki minimalne wynoszą w sprawach z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego o:

- 1) rozwód i unieważnienie małżeństwa — 360 zł;
- 2) stwierdzenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa — 240 zł;
- 3) przysposobienie — 180 zł;
- 4) pozbawienie, ograniczenie, zawieszenie lub przywrócenie władzy rodzicielskiej oraz odebranie dziecka — 120 zł;
- 5) ustalenie ojcostwa, zaprzeczenie ojcostwa, unieważnienie uznania dziecka oraz rozwiązanie przysposobienia — 240 zł;
- 6) ubezwłasnowolnienie — 240 zł;

- 7) uznanie za zmarłego lub stwierdzenie zgonu oraz rozstrzygnięcie co do aktów stanu cywilnego — 180 zł;
- 8) rozstrzygnięcie w istotnych sprawach rodziny lub co do zarządu majątkiem wspólnym — 240 zł;
- 9) zniesienie wspólności majątkowej między małżonkami — 360 zł;
- 10) podział majątku wspólnego między małżonkami — stawkę obliczoną na podstawie § 6 od wartości udziału, a w wypadku zgodnego wniosku małżonków — 50% tej stawki;
- 11) alimenty, nakazanie wypłacenia wynagrodzenia za pracę do rąk drugiego małżonka — 60 zł, z zastrzeżeniem ust. 4.

2. Stawki, o których mowa w ust. 1 pkt 1, obejmują również wynagrodzenie od roszczeń majątkowych dochodzonych łącznie, z wyjątkiem roszczeń przewidzianych w art. 58 § 2 i 3 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, od których pobiera się także wynagrodzenie określone w ust. 1.

3. Stawki określone w ust. 1 pkt 5 obejmują w sprawach o ustalenie ojcostwa również roszczenia majątkowe strony powodowej.

4. Opłaty, o których mowa w ust. 1 pkt 11, ustala się od wartości przedmiotu sprawy, jeżeli obowiązek zwrotu kosztów obciąża osobę zobowiązaną do alimentów lub małżonka, którego wynagrodzenie za pracę ma być wypłacone do rąk drugiego współmałżonka.

§ 8. Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie spraw z zakresu własności, innych praw rzeczowych i prawa o księgach wieczystych:

- 1) o stwierdzenie zasiedzenia własności nieruchomości — 50% stawki obliczonej na podstawie § 6;
- 2) o rozgraniczenie — 360 zł;
- 3) dotyczących służebności — 240 zł;
- 4) o naruszenie posiadania — 156 zł;
- 5) o wpis w księdze wieczystej lub złożenie dokumentu do zbioru dokumentów — 120 zł;
- 6) o zniesienie współwłasności — stawkę obliczoną na podstawie § 6 od wartości udziału współwłaściciela zastępowanego przez adwokata lub radcę prawnego, a w wypadku zgodnego wniosku uczestników — 50% tej stawki;
- 7) związanych z korzystaniem z rzeczy wspólnej lub z zarządem rzeczą wspólną — 240 zł;
- 8) o usunięcie niezgodności między treścią wpisu w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym — 50% stawki obliczonej na podstawie § 6 od wartości prawa dotkniętego niezgodnością.

§ 9. Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie spraw z zakresu prawa spadkowego:

- 1) o zabezpieczenie spadku, dokonanie spisu inwentarza, odrzucenie spadku, ogłoszenie testamentu i nakazanie jego złożenia, zarządu spadku nieobjętego i wyjawienie przedmiotów spadkowych — 60 zł;
- 2) o stwierdzenie nabycia spadku — 60 zł, a jeżeli przedmiotem postępowania jest również ważność testamentu — 360 zł;
- 3) o dział spadku — stawkę obliczoną na podstawie § 6 od wartości udziału spadkowego uczestnika zastępowanego przez adwokata, a w razie działu na zgodny wniosek uczestników postępowania — 50% tej stawki.

§ 10. Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie spraw o:

- 1) opróżnienie lokalu mieszkalnego — 120 zł;
- 2) wydanie nieruchomości rolnej — 360 zł;
- 3) wydanie innej nieruchomości i opróżnienie lokalu użytkowego — stawkę obliczoną na podstawie § 6 od wartości sześciomiesięcznego czynszu.

§ 11. 1. Stawki minimalne wynoszą w sprawach:

- 1) o uchylene uchwały organu spółdzielni — 180 zł;
- 2) o ochronę dóbr osobistych i ochronę praw autorskich — 360 zł;
- 3) z zakresu postępowania nieprocesowego w sprawie niewymienionej odrębnie — 120 zł;
- 4) o uchylene wyroku sądu polubownego — 1 200 zł;
- 5) z zakresu postępowania układowego lub upadłościowego — 1 800 zł;
- 6) o uznanie orzeczenia sądu zagranicznego — 240 zł;
- 7) egzekucyjnych przy egzekucji z nieruchomości — 50% stawki obliczonej na podstawie § 6, a przy egzekucji innego rodzaju — 25% tej stawki;
- 8) ze skargi na czynności komornika — 60 zł;
- 9) rejestracji spółki — 1 200 zł;
- 10) rejestracji spółdzielni — 1 800 zł;
- 11) innych rejestracji — 600 zł;
- 12) zmiany w rejestrze — 360 zł;
- 13) o zaopatrzenie tytułu egzekucyjnego w klauzulę wykonalności — 60 zł;
- 14) o zwolnienie spod zajęcia rzeczy i praw zabezpieczonych w postępowaniu karnym u osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa przeciwko mieniu — 60 zł;
- 15) o zwrot korzyści uzyskanych kosztem Skarbu Państwa — 60 zł;

- 16) o ustalenie autorstwa projektu wynalazczego — 480 zł;
- 17) o ustalenie prawa do patentu, prawa ochronnego lub prawa z rejestracji — 600 zł;
- 18) o naruszenie patentu, prawa ochronnego lub prawa z rejestracji — 840 zł;
- 19) o stwierdzenie prawa korzystania z wynalazku, wzoru użytkowego lub wzoru przemysłowego albo prawa używania znaku towarowego lub oznaczenia geograficznego bądź utraty prawa używania oznaczenia geograficznego — 720 zł;
- 20) o przeniesienie patentu, prawa ochronnego lub prawa z rejestracji — 840 zł;
- 21) o uchylenie uchwały wspólników bądź akcjonariuszy i o stwierdzenie nieważności uchwały wspólników bądź akcjonariuszy — 360 zł;
- 22) o wyłączenie wspólnika — 360 zł;
- 23) o rozwiązanie spółki kapitałowej — 360 zł.

2. Stawki, o których mowa w ust. 1 pkt 1, 2 i 18, nie obejmują opłat od roszczeń majątkowych dochodzonych łącznie.

§ 12. 1. Stawki minimalne wynoszą w sprawach z zakresu prawa pracy o:

- 1) nawiązanie umowy o pracę, uznanie wypowiedzenia umowy o pracę za bezskuteczne, przywrócenie do pracy lub ustalenie sposobu ustania stosunku pracy — 60 zł;
- 2) wynagrodzenie za pracę lub odszkodowanie inne niż wymienione w pkt 4 — 75% stawki obliczonej na podstawie § 6 od wartości wynagrodzenia lub odszkodowania będącego przedmiotem sprawy;
- 3) inne roszczenia niemajątkowe — 60 zł;
- 4) ustalenie wypadku przy pracy, jeżeli nie jest połączone z dochodzeniem odszkodowania lub renty — 120 zł;
- 5) świadczenie odszkodowawcze należne z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej — 50% stawki obliczonej na podstawie § 6 od wartości odszkodowania będącego przedmiotem sprawy.

2. Stawki minimalne wynoszą 60 zł w sprawach o świadczenia pieniężne z ubezpieczenia społecznego i zaopatrzenia emerytalnego.

§ 13. 1. Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie sprawy w postępowaniu apelacyjnym:

- 1) przed sądem okręgowym — 50% stawki minimalnej, a jeżeli w pierwszej instancji nie prowadził sprawy ten sam adwokat — 75% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 60 zł;

- 2) przed sądem apelacyjnym — 75% stawki minimalnej, a jeżeli w pierwszej instancji nie prowadził sprawy ten sam adwokat — 100% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 120 zł.

2. Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie spraw w postępowaniu zażaleniowym:

- 1) przed sądem okręgowym — 25% stawki minimalnej, a jeżeli w pierwszej instancji nie prowadził sprawy ten sam adwokat — 50% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 60 zł;
- 2) przed sądem apelacyjnym lub przed Sądem Najwyższym — 50% stawki minimalnej, a jeżeli w poprzedniej instancji sprawy nie prowadził ten sam adwokat — 75% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 120 zł.

3. Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie spraw z zakresu prawa pracy przed sądem apelacyjnym 100% odpowiednich stawek, o których mowa w § 12.

4. Stawki minimalne wynoszą w postępowaniu kasacyjnym:

- 1) za sporządzenie i wniesienie kasacji oraz udział w rozprawie przed Sądem Najwyższym — 75% stawki minimalnej, a jeżeli w drugiej instancji nie prowadził sprawy ten sam adwokat — 100% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 120 zł;
- 2) za sporządzenie i wniesienie kasacji oraz za sporządzenie opinii o braku podstaw do wniesienia kasacji — 50% stawki minimalnej, a jeżeli nie prowadził sprawy w drugiej instancji ten sam adwokat — 75% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 120 zł;
- 3) za udział w rozprawie przed Sądem Najwyższym — 50% stawki minimalnej, a jeżeli nie prowadził sprawy w drugiej instancji ten sam adwokat, nie sporządził i nie wniósł kasacji — 75% stawki minimalnej, w obu wypadkach nie mniej niż 120 zł.

5. Stawki minimalne wynoszą w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym:

- 1) za sporządzenie i wniesienie skargi konstytucyjnej oraz za stawiennictwo na rozprawie — 240 zł;
- 2) za sporządzenie i wniesienie skargi konstytucyjnej oraz za sporządzenie opinii o braku podstaw do wniesienia tej skargi — 120 zł.

Rozdział 4

Stawki minimalne w sprawach karnych i w sprawach o wykroczenia

§ 14. 1. Stawki minimalne wynoszą w sprawie objętej:

- 1) dochodzeniem — 180 zł;
- 2) śledztwem — 300 zł.

2. Stawki minimalne za obronę wynoszą:

- 1) przed sądem rejonowym w postępowaniu szczególnym — 360 zł;
- 2) przed sądem rejonowym w postępowaniu w sprawach o wykroczenia — 180 zł;
- 3) przed sądem rejonowym w postępowaniu zwyczajnym lub przed wojskowym sądem garnizonowym — 420 zł;
- 4) przed sądem okręgowym jako drugą instancją lub przed wojskowym sądem okręgowym jako drugą instancją — 420 zł;
- 5) przed sądem okręgowym jako pierwszą instancją lub przed wojskowym sądem okręgowym jako pierwszą instancją oraz przed sądem apelacyjnym — 600 zł;
- 6) przed Sądem Najwyższym — 600 zł.

3. Stawki minimalne wynoszą za sporządzenie i wniesienie kasacji:

- 1) w sprawie, w której w pierwszej instancji orzeczenie wydał sąd rejonowy lub wojskowy sąd garnizonowy — 360 zł;
- 2) w sprawie, w której w pierwszej instancji orzeczenie wydał sąd okręgowy lub wojskowy sąd okręgowy — 600 zł.

4. Stawki minimalne wynoszą:

- 1) za czynności w sprawie o wznowienie postępowania oraz w sprawie o podjęcie postępowania warunkowo umorzonego — 360 zł;
- 2) za sporządzenie opinii o braku podstaw wniosku o wznowienie postępowania, za sporządzenie opinii o braku podstaw do wniesienia kasacji oraz braku podstaw do stwierdzenia nieważności orzeczenia w postępowaniu karnym — 360 zł;
- 3) za sporządzenie środka odwoławczego w wypadku, gdy sporządzający nie występuje przed sądem — 360 zł.

5. Stawki minimalne wynoszą za obronę w sprawach o wydanie wyroku łącznego — 120 zł.

6. Stawki minimalne wynoszą za prowadzenie spraw o odszkodowanie za niesłuszne skazanie lub ukaranie, aresztowanie lub zatrzymanie, w tym spraw wynikających z przepisów o uznanie za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego — 120 zł. Przepisu § 6 nie stosuje się.

7. Przepisy ust. 1—5 stosuje się odpowiednio do opłat za czynności w postępowaniu karnym i odpowiednio w postępowaniu w sprawach o wykroczenia pełnomocnika powoda cywilnego, pełnomocnika pokrzywdzonego, pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego lub oskarżyciela prywatnego.

§ 15. Stawki minimalne wynoszą za obronę przed sądem w postępowaniu wykonawczym:

- 1) w sprawie o odroczenie lub przerwę w wykonywaniu kary — 180 zł;
- 2) w sprawie o wykonanie warunkowo zawieszony kary — 180 zł;
- 3) w sprawie o warunkowe przedterminowe zwolnienie lub odwołanie takiego zwolnienia — 120 zł;
- 4) za czynności związane z wykonywaniem kary ograniczenia wolności oraz wykonywaniem środków zabezpieczających — 120 zł;
- 5) za prowadzenie sprawy o zatarcie skazania lub ukarania — 120 zł;
- 6) za prowadzenie sprawy o ułaskawienie — 240 zł;
- 7) za pozostałe czynności w postępowaniu wykonawczym — 240 zł.

§ 16. W sprawach, w których rozprawa trwa dłużej niż jeden dzień, stawka minimalna ulega podwyższeniu za każdy następny dzień o 20%.

§ 17. Za obronę kilku osób lub reprezentowanie kilku osób pobiera się opłatę od każdej z tych osób.

Rozdział 5

Stawki minimalne w innych sprawach

§ 18. 1. Stawki minimalne wynoszą w postępowaniu przed sądami administracyjnymi:

- 1) w sprawie dotyczącej należności pieniężnych albo praw majątkowych, której wartość została określona przez organ administracji publicznej lub jest oczywista — stawkę obliczoną na podstawie § 6;
- 2) za sporządzenie skargi i udział w rozprawie w sprawie skargi na decyzję lub postanowienie Urzędu Patentowego — 600 zł;
- 3) w innej sprawie — 240 zł.

2. Stawki minimalne wynoszą w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w Warszawie — sądem antymonopolowym w sprawach:

- 1) z zakresu ochrony konkurencji — 360 zł;
- 2) o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone — 360 zł;
- 3) z zakresu regulacji energetyki, telekomunikacji lub transportu kolejowego — 360 zł.

Rozdział 6

Koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata ustanowionego z urzędu, ponoszone przez Skarb Państwa

§ 19. Koszty nieopłaconej pomocy prawnej ponoszone przez Skarb Państwa obejmują:

1) opłatę w wysokości nie wyższej niż 150% stawek minimalnych, o których mowa w rozdziałach 3—5 oraz

2) niezbędne, udokumentowane wydatki adwokata.

§ 20. Wniosek o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej powinien zawierać oświadczenie, że opłaty nie zostały zapłacone w całości lub w części.

§ 21. W sprawie cywilnej, w której kosztami procesu został obciążony przeciwnik procesowy strony korzystającej z pomocy udzielonej przez adwokata ustanowionego z urzędu, koszty, o których mowa w § 19, sąd przyznaje po wykazaniu bezskuteczności ich egzekucji.

Rozdział 7

Przepisy przejściowe i końcowe

§ 22. 1. W sprawach będących w toku przed dniem wejścia w życie rozporządzenia stosuje się aż do zakoń-

czenia sprawy w danej instancji przepisy dotychczasowe.

2. W sprawach, w których wniosek o zaopatrzenie tytułu egzekucyjnego w klauzulę wykonalności wpłynął przed wejściem w życie rozporządzenia, stosuje się przepisy dotychczasowe.

§ 23. Traci moc rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 1997 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 1997 r. Nr 154, poz. 1013, z 1998 r. Nr 159, poz. 1049 i z 2002 r. Nr 73, poz. 672), w zakresie, w jakim dotyczy opłat za czynności adwokatów.

§ 24. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 5 października 2002 r.

Minister Sprawiedliwości: *G. Kurczuk*

1349

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI

z dnia 28 września 2002 r.

w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.

Na podstawie art. 22³ ust. 2 i art. 22⁵ ust. 2 i 3 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2002 r. Nr 123, poz. 1059, Nr 126, poz. 1069 i Nr 153, poz. 1271) zarządza się, co następuje:

Rozdział 1

Przepisy ogólne

§ 1. Rozporządzenie określa:

- 1) opłaty za czynności radców prawnych przed organami wymiaru sprawiedliwości, zwane dalej „opłatami”;
- 2) stawki minimalne opłat za czynności radców prawnych, zwane dalej „stawkami minimalnymi”;
- 3) szczegółowe zasady ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej, udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.

Rozdział 2

Opłaty za czynności radców prawnych przed organami wymiaru sprawiedliwości

§ 2. 1. Opłaty stanowiące podstawę zasądzenia przez sądy kosztów zastępstwa prawnego nie mogą

być wyższe niż stawki minimalne, o których mowa w rozdziałach 3 i 4, niezależnie od wysokości tych opłat ustalonych w umowie między radcą prawnym a klientem.

2. Sąd może przyznać opłaty wyższe od wskazanych w ust. 1, jeżeli uzasadnia to rodzaj i stopień zawiłości sprawy oraz niezbędny nakład pracy radcy prawnego; nie mogą być one wyższe niż sześciokrotne stawki minimalne.

§ 3. 1. Przy ustalaniu w umowie opłaty bierze się pod uwagę rodzaj i stopień zawiłości sprawy oraz wymagany nakład pracy radcy prawnego.

2. W przypadkach szczególnie uzasadnionych, gdy przemawia za tym sytuacja materialna lub rodzinna klienta albo rodzaj sprawy, radca prawny może ustalić stawkę opłaty niższą niż stawka minimalna albo zrezygnować z opłaty w całości.

3. W przypadkach, o których mowa w ust. 2, sąd może, odpowiednio, zasądzić koszty zastępstwa w wysokości ustalonej przez radcę prawnego albo nie przyznać opłaty w ogóle.

§ 4. 1. Wysokość stawki minimalnej zależy od wartości przedmiotu sprawy lub jej rodzaju, a w postępo-